

КАПІТАЛ ТА ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПОВ'ЯЗАНІ З НИМ

Бойко Л. М., д.е.н., Дроботя Я.А., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

Анотація. У статті подано дослідження фінансових ризиків, зокрема запропоновано дослідження фінансових ризиків властивих власному та позиковому капіталу підприємства. Фінансові ризики пов'язані із власним та позиковим капіталом підприємства запропоновано класифікувати залежно від сфер управління капіталом: фінансові ризики, які виникають при формуванні капіталу та фінансові ризики, які виникають при його використанні. Запропоновано подальшу класифікацію фінансових ризиків які виникають при формуванні капіталу та фінансових ризиків, які виникають при його використанні.

Annotation. The article presents a study of financial risks, including financial risks of the proposed research and its own inherent loan capital of the company. Financial risks associated with their own and borrowed capital enterprises classified according to the proposed areas of money management: financial risks that arise in the formation of capital and financial risks that arise in its use. A further classification of financial risks that arise in the formation of capital and financial risks that arise in its use.

Постановка проблеми. Капітал підприємства – це і юридична і виробнича умова функціонування підприємства. А тому капітал є важливою основою, базисом, функціонування підприємства будь-якої форми власності, в будь-якій галузі. Однак, капітал підприємства як сам піддається фінансовим ризикам, так і створює фінансові ризики для діяльності підприємства. Отже, на наш погляд, дане питання є актуальним як з точки зору ефективного управління капіталом, так і з точки зору фінансової стійкості підприємства та управління фінансовими ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню пов'язаному із дослідженням фінансових ризиків приділяло увагу багато як вітчизняних так і

зарубіжних науковців. Зокрема серед зарубіжних науковців слід відзначити Дж. К. Ван Хорна, Дж. М. Ваховича [3], К. Редхеда [9], Р. Н. Холта [11], С. Хьюса [9]. До вітчизняних науковців відносять І. О. Бланка [1,2], В. В. Вітлінського [4], Г. У. Великоіваненка [4], Н. В. Воєводіну [5], Л. А. Останкову [7], Р. В. Пікуса [8], Н. Ю. Шевченко [7]. Дослідженню капіталу та управлінню ним присвятили свої праці І. О. Бланк [1, 2], Дж. К. Ван Хорн, Дж. М. Вахович [3], Р. Н. Холт [11].

Однак, питання пов'язане із фінансовими ризиками властивими капіталу підприємства, з нашого погляду, є недостатньо дослідженим, що й обумовлює актуальність означеної публікації.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення результатів дослідження щодо узагальнення ризиків властивих запозиченому та власному капіталу підприємства при формуванні капіталу та ризиків властивих капіталу підприємства при його використанні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика функціонування вітчизняних підприємств показує, що методи управління капіталом та управління фінансовими ризиками відносно новий підхід до управління для вітчизняних підприємств. Формуючи структуру капіталу підприємства, з нашого погляду, необхідно досить виважено підійти до означеного питання, оскільки дана структура вплине на весь подальший розвиток та функціонування підприємства, дасть можливість забезпечити стабільний прибуток або ж навпаки – забезпечить кризу неплатежів, втрату прибутку. І. О. Бланк пропонує три критерії оптимізації структури капіталу: максимізація рівня фінансової рентабельності, мінімізація вартості капіталу, мінімізація рівня фінансових ризиків [1]. Залежно від прагнень підприємства та ставлення до фінансових ризиків необхідно обрати один із цих критеріїв та виважено і обґрунтовано, на основі здійснення математичних розрахунків, підійти до формування структури капіталу підприємства. Фінансові ризики і підприємницька діяльність перебувають у постійній залежності, а тому при формуванні та використанні капіталу підприємства необхідно визначити дані ризики та оцінити їх вплив з метою уникнення, зменшення дії ризиків або ж взагалі відмови від вкладення капіталу в певну господарську діяльність, операцію тощо. Для ефективного управління як фінансовими ризиками підприємства, так і

його капіталом, на нашу думку, потрібно визначити дійсну структуру капіталу, а потім проаналізувати ризики пов'язані із власним і позиковим капіталом і прийняти рішення про оптимізацію структури капіталу за одним із критеріїв. Згідно поглядів Л. А. Останкової та Н. Ю. Шевченко економічні ризики необхідно класифікувати за: масштабами та розмірами, за аспектами, за ступенем об'єктивності та суб'єктивності рішень, за ступенем ризикованості рішень, за типами ризику, за часом прийняття рішень, за кількістю осіб, що приймають рішення, щодо ситуації та відносно діяльності економічних суб'єктів [7, с. 9-10]. Н. В. Воеводіна поділяє фінансові ризики на валютні, операційні, кредитні та відсоткові, однак з нашого погляду, дана класифікація фінансових ризиків не є повною, що на нашу думку, пов'язане із трактуванням сутності фінансового ризику даним науковцем як ризику, що виникає по операціям на фінансовому ринку [5, с. 11]. І. О. Бланк класифікує фінансові ризики за: джерелом виникнення, за видами, за сукупністю досліджуваних інструментів, за досліджуванним об'єктом, за комплексністю, за фінансовими наслідками, за характером прояву в часі, за рівнем вірогідності реалізації, за рівнем фінансових втрат, за можливістю передбачення, за можливістю страхування [2, с. 22]. О. Б. Жихор, Ю. С. Балясна пропонують поділ фінансових ризиків за видами та за джерелами виникнення [6]. Р. В. Руда пропонує класифікацію ризиків за джерелами їх виникнення поділяючи їх на макро-, мікроекономічні та специфічні, властиві діяльності певного конкретного підприємства, окрім того мікроекономічні ризики пропонує досліджувати за етапами виробничо-господарської діяльності [10, с. 140-141].

Дослідивши та проаналізувавши класифікаційні ознаки фінансових ризиків, які пропонує І. О. Бланк, Н. В. Воеводіна, Л. А. Останкова, Н. Ю. Шевченко, О. Б. Жихор, Ю. С. Балясна, Р. В. Руда та ін. науковці пропонуємо: по-перше класифікувати фінансові ризики властиві капіталу підприємства поділивши фінансові ризики на ризики властиві формуванню капіталу та ризики властиві його використанню; по-друге для визначення фінансових ризиків властивих капіталу підприємства скористатись класифікаційними ознаками фінансових ризиків за характером об'єкту, за видами, за джерелами їх виникнення, за

характером прояву в часі, за можливостями передбачення та за фінансовими наслідками.

Фінансові ризики, що виникають при формуванні капіталу подано у табл. 1.

Таблиця 1

**Фінансові ризики властиві капіталу підприємства при його
формуванні**

Капі- тал	Фінансові ризики властиві капіталу					
	За хара- ктером об'єкту	За видами	За дже- релами виник- нення	За хара- ктером прояву в часі	За можли- вістю пе- редбачення	За фінансовими наслідками
Вла- сний	Ризик фінан- сової ді- яльнос- ті підпри- ємства вцілому	Ризик пов'язаний із біль- шою вартістю власного ка- піталу порівняно із пози- ковим	Внут- рішній	Пості- йний	Прогнозо- ваний	Ризик, що призво- дить як до еконо- мічних втрат так і додаткових доходів
		Інфляційний ризик знеці- нення реальної вартості капіталу	Зовні- шній	Пості- йний	Прогнозо- ваний	Ризик, що призво- дить до економіч- них втрат
По- зико- вий	Ризик фінан- сової ді- яльнос- ті підпри- ємства вцілому	Відсотковий ризик – ризик зміни процентної ставки, що призведе до неопти- мальності структури капі- талу та можливо втрати капіталу	Зовні- шній	Пості- йний	Прогнозо- ваний	Ризик, що призво- дить як до еконо- мічних втрат так і додаткових доходів. Ризик втраченої ви- годи
		Інфляційний ризик – знеці- нення реальної вартості капіталу	Зовні- шній	Пості- йний	Прогнозо- ваний	Ризик, що призво- дить до економіч- них втрат
		Ризик зниження фінансової стійкості – ризик пов'язаний із надмірними обсягами позикового капіталу	Внут- рішній	Пості- йний	Прогнозо- ваний	Ризик, що призво- дить до економіч- них втрат. Ризик втраченої вигоди

Джерело: узагальнено на основі [2, с. 22; 5, с. 11; 6; 7, с. 9-10; 10, с. 140-141]

Згідно даних табл. 1 запозичений капітал генерує у собі більшу кількість ризиків ніж власний, однак, власним капіталом підприємство ризикує набагато більше, бо у випадку банкрутства підприємство повинно буде в першу чергу

розрахуватись за всіма своїми боргами у тому числі і за кредитними зобов'язаннями.

В табл. 2 подано фінансові ризики властиві власному та позиковому капіталу при його використанні.

Таблиця 2

Фінансові ризики властиві власному та позиковому капіталу підприємства при його використанні

За характером об'єкту	За видами	За джерелами виникнення	За характером прояву в часі	За можливістю передбачення	За фінансовими наслідками
Ризик фінансової діяльності підприємства в цілому Ризик окремої фінансової операції Ризик різних видів фінансової діяльності	Ризик неплатоспроможності – ризик пов'язаний розбалансованістю позитивних та негативних грошових потоків, пов'язаний із неоптимальним співвідношенням між високоліквідними, середньоліквідними та низьколіквідними оборотними активами	Внутрішній	Тимчасовий	Прогнозований	Ризик втраченої вигоди
	Інфляційний ризик – ризик пов'язаний із недоотриманням (або не отриманням взагалі) доходів внаслідок їх знецінення	Зовнішній	Постійний	Прогнозований	Ризик, що призводить до економічних втрат
	Кредитний ризик – ризик, що виникає при продажу продукції підприємства в кредит	Зовнішній	Постійний	Непрогнозований	Ризик втраченої вигоди. Ризик, що призводить як до економічних втрат так і додаткових доходів
	Податковий ризик – ризик пов'язаний з надмірним зростанням податків, змін у їх справлянні, введення нових податків тощо	Зовнішній	Постійний	Непрогнозований	Ризик, що призводить як до економічних втрат так і додаткових доходів
	Структурний – неоптимальне співвідношення постійних та змінних витрат	Внутрішній	Тимчасовий	Прогнозований	Ризик, що призводить до економічних втрат
	Криміногенні ризики – ризики фіктивного банкрутства постачальників сировини, споживачів готової продукції, крадіжки обладнання, крадіжки сировини, готової продукції, ін. цінностей	Зовнішній	Постійний	Непрогнозований	Ризик, що призводить до економічних втрат
	Ризик стихійних лих, нестачі сировини та готової продукції у виробництвах пов'язаних із сезонністю	Зовнішній	Постійний	Непрогнозований	Ризик, що призводить до економічних втрат

Джерело: узагальнено на основі [2, с. 22; 5, с. 11; 6; 7, с. 9-10; 10, с. 140-141]

Згідно даних поданих у табл. 2, фінансові ризики властиві капіталу при його використанні є однаковими як для власного так і для позикового капіталу, оскільки сформований капітал направляється у господарську діяльність певного підприємства, де вже виникають певні фінансові ризики, які залежать саме від виробничого процесу, ефективності управління ним, аналізу ринків збуту кінцевої продукції та можливості задоволення кінцевих споживачів у якісній готовій продукції, товарах, роботах, послугах тощо.

Висновки. Згідно проведених досліджень фінансових ризиків та їх впливу на капітал підприємства запропоновано згрупувати фінансові ризики властиві капіталу при його формуванні та при його використанні за наступними класифікаційними ознаками: характером об'єкту, видами, джерелами їх виникнення, характером прояву в часі, можливостями передбачення та фінансовими наслідками. Даний аналіз ризиків дозволить більш ефективно управляти та контролювати процес формування і використання капіталу підприємства, ефективно управляти фінансовими ризиками.

Список використаних джерел

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : [учеб. курс] / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2001. – 527 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками : [учебник] / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600 с.
3. Ван Хорн Дж. К., Вахович Дж. М. Основы финансового менеджмента / Дж. К. Ван Хорн, Дж. М. Вахович. – 12-е изд. ; пер.с англ. – М. : Вильямс, 2006. – 1232 с.
4. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. У. Ризикологія в економіці та підприємстві : [монографія] / В. В. Вітлінський, Г. У. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.
5. Воеводина Н. В. Управление финансовыми рисками / Н. В. Воеводина. – Владивосток. : Дальневосточный государственный университет, 2001. - 92 с.

6. Жихор О. Б., Балясна Ю. С. Управління фінансовими ризиками та методи їх нейтралізації на підприємстві / О. Б. Жихор, Ю. С. Балясна // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. - 2011. - Вип. 2. - С. 149-153. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_2/part1/22.pdf.

7. Останоківа Л. А., Шевченко Н. Ю. Аналіз моделювання та управління економічними ризиками : навч. посібник / Л. А. Останоківа, Н. Ю. Шевченко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.

8. Пікус Р. В. Управління фінансовими ризиками : [навч. посібник] / Р. В. Пікус . – 2-ге вид., виправ. – К. : Знання, 2011. – 598 с.

9. Рэдхэд К., Хьюс С. Управление финансовыми рисками / К. Рэдхэд, С. Хьюс. - М. : ИНФРА-М, 1996. - 288 с.

10. Руда Р. В. Фінансовий ризик: макроекономічні та мікроекономічні причини його виникнення / Р. В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. - № 2 (14). – С. 139-141.

11. Холт Р. Н. Основы финансового менеджмента / Р. Н. Холт ; пер. с англ. – М. : Дело, 1995. – 128 с.